

D. Kalem*

OVLASTI OSOBA KOJE OBAVLJAJU POSLOVE PRIVATNE ZAŠTITE

UDK 351.75.085
PRIMLJENO: 10.5.2011.
PRIHVAĆENO: 3.1.2012.

SAŽETAK: Ovlasti provjere identiteta osoba, davanje upozorenja i zapovijedi i pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava ubraja se među najvažnije, ali i najčešće ovlasti koje primjenjuju osobe koje obavljaju poslove privatne, a naročito tjelesne zaštite. Navedene ovlasti možemo nazvati i temeljne ovlasti osoba koje obavljaju poslove privatne zaštite. Provjera identiteta je gotovo uvijek prvi korak prema provođenju drugih ovlasti prigodom obavljanja poslova privatne zaštite. Provjera identiteta je nužna i zbog podnošenja potrebnih pisanih izvješća i obrazaca tijekom provedene ovlasti ili nakon nje, izvješća o primjeni ovlasti, izvješća o uporabi sredstava prisile i drugog.

Davanjem upozorenja zaštitari i čuvari ukazuju osobi na mogućnost da svojim ponašanjem, djelovanjem ili propuštanjem dužne radnje dovede u opasnost svoju sigurnost ili sigurnost druge osobe ili sigurnost imovine, naruši javni red i mir ili ako se opravdano očekuje da bi ta osoba mogla počinuti ili izazvati drugu osobu da počini kazneno djelo ili prekršaj. Davanjem zapovijedi osoba se obvezuje na podvrgavanje volji čuvara i zaštitara i postupanje po njihovom zahtjevu.

Pregledi osoba, predmeta i prijevoznih sredstava obavljaju se prvenstveno kao sigurnosne mjere kojima čuvari ili zaštitari otklanjaju opasnost od sebe, drugih osoba ili objekta koji štite te kao mjere kojima se pronalaze predmeti koji mogu biti predmet kaznenog djela ili prekršaja, koji su namijenjeni kao sredstvo za izvršenje kaznenog djela ili prekršaja ili predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u kaznenom ili prekršajnom postupku.

Ključne riječi: osoba, ovlast, identitet, provjera, pregled, upozorenje, zapovijed

UVOD

Kada se govori o ovlastima osoba koje obavljaju poslove privatne zaštite, ističe se da oni nemaju posebnih ovlasti, već su im ovlasti jednake ovlastima koje ima svaki građanin. Tu pripadaju nužna obrana i krajnja nužda te tzv. „civilno ili građansko“ uhićenje, odnosno odredba da „Svatko smije spriječiti bijeg osobe zatečene u kaznenom djelu koje se progoni po službenoj

dužnosti“¹. Temeljna razlika ovlasti koje ima sustav privatne zaštite u odnosu na javnu zaštitu (policiju) jesu - posebne ovlasti. Odnos između tražitelja sigurnosnih usluga i privatne zaštite počiva na pravilu „*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*“ (nitko ne može prenijeti na drugoga više prava nego što ga sam ima); (Veić, Nađ, 2005.), što znači da tražitelj usluga ima pravo na samozaštitu, ali on to pravo ugovorom prenosi na privatni sustav zaštite. Temeljni objekt javnog sustava zaštite je služenje

* Davor Kalem, struč. spec. crim., (dkalem64@gmail.com), Policijska akademija MUP-a RH u Zagrebu, Av. Gojka Šuška 1, 10000 Zagreb.

¹ Članak 106., stavak 1. Zakona o kaznenom postupku.

interesima društva, dok je kod privatne zaštite cilj služenje interesima organizacije ili pojedinca, a ne cijelom društvu. Kod sustava privatne zaštite nije u prvom planu kazneni progon počinitelja kaznenog djela, već je u prvom planu služenje interesima i zahtjevima privatnog naručitelja koji se ne moraju poklapati s interesima društva. Javni sustav zaštite svoje ovlasti izvodi iz prava i obveze države da progona i kažnjava počinitelje kaznenih djela i drugih nedopuštenih ponašanja. Kod sustava privatne zaštite izvorište ovlasti je u pravu pojedinca na samozaštitu koje on ugovorom prenosi na privatni sustav zaštite.

Čuvari i zaštitari primjenjuju ovlasti koje su navedene u Zakonu o privatnoj zaštiti². Kod primjene ovlasti čuvari i zaštitari moraju poštovati temeljna načela i pravila.

TEMELJNA I OPĆA PRAVILA KOD PRIMJENE OVLASTI

Temeljna načela

Temeljna načela kod primjene ovlasti jesu:

1. **zakonitost** – primijeniti samo zakonom propisane ovlasti pod zakonom predviđenim uvjetima
2. **razmjernost** – primijeniti onu ovlast s kojom se postiže cilj postupanja uz nastajanje što manje štetnih posljedica za osobe prema kojima se ovlast primjenjuje
3. **postupnost** – najprije primijeniti blažu ovlast, a ako se ne postigne cilj primjene, onda primijeniti težu
4. **preciznost** – kod uporabe sredstava prisile uporabiti ih po nevitnim dijelovima tijela (mišićni dijelovi ruku, nogu)
5. **selektivnost** – kod uporabe sredstava prisile, zaštitari će ih izbjegavati uporabiti prema djeci, maloljetnim, starim i nemoćnim osobama, invalidima, ženama u vidljivoj stupnju trudnoće, osim ako te osobe ne ugrožavaju život zaštitara ili drugih osoba

6. **iznimnost** – sredstva prisile se uporabljaju tek kada davanjem upozorenja i naredbi nije ostvaren cilj primjene
7. **nužnost** – sredstva prisile će se uporabiti ako se prosudi da primjena drugih ovlasti i mjera neće ostvariti cilj postupanja (*Veić, 2000.*).

Opća pravila³

Čuvari i zaštitari dužni su postupiti po zapovijedi policijskog službenika. Iznimno, čuvari i zaštitari neće izvršiti zapovijed policijskog službenika i nadređenog rukovoditelja ako bi time počinili kazneno djelo ili prekršaj.

U primjeni ovlasti čuvari i zaštitari dužni su postupati ljudski i poštovati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe te druga temeljna prava i slobode čovjeka.

Primjena ovlasti mora biti razmjerna potrebi zbog koje se poduzima te ne smije izazvati veće štetne posljedice od onih koje bi nastupile da čuvari i zaštitari nisu primijenili ovlasti.

Kad poslove privatne zaštite obavljaju u građanskoj odjeći, čuvari i zaštitari su prije primjene dužni pokazati iskaznicu. Iznimno, čuvari i zaštitari u građanskoj odjeći ne moraju pokazivati iskaznicu ako okolnosti ukazuju da bi takav postupak spriječio i umanjio svrhu zaštite.

Zaštitari i čuvari moraju se u obavljanju poslova tjelesne zaštite ophoditi uljudno prema građanima, a prije primjene svojih ovlasti dužni su predstaviti se i priopćiti razloge primjene svojih ovlasti, osim ako bi time ugrozili postizanje cilja primjene ovlasti.

Zaštitari i čuvari primjenjuju propisane ovlasti i uporabljaju sredstva prisile samo kada su ona nužna i jedino sredstvo postizanja cilja, a primjena ovlasti mora biti u razmjeru sa željenim ciljem i ovlasti se moraju primjenjivati postupno od blažeg oblika prema težem.

² Članak 27. Zakona o privatnoj zaštiti.

³ Članci 28. – 31. Zakona o privatnoj zaštiti i članci 15. - 18. Pravilnika o uvjetima i načinu provedbe tjelesne zaštite.

Čuvar mora zatražiti postupanje zaštitara ili policijskog službenika kada nije ovlašten poduzimati radnje i mjere koje imaju za cilj zaštitu osoba i imovine. Zaštitar mora zatražiti postupanje policijskog službenika kada nije ovlašten poduzimati radnje i mjere koje imaju za cilj zaštitu osoba i imovine.

Zaštitari i čuvari dužni su, putem operativnog dežurstva policijske postaje ili operativnog komunikacijskog centra policijske uprave, zatražiti postupanje policije ako policijski službenik svojim ponašanjem dovodi u pitanje zakonito obavljanje poslova tjelesne zaštite za čiju provedbu su zaštitari ili čuvari zaduženi. Osim toga, primjenom svojih ovlasti ne smiju sprečavati policijske službenike u obavljanju policijskih poslova.

Zaštitar i čuvar sastavljaju izvješće o obavljenim poslovima tjelesne zaštite te primijenjenim ovlastima. Izvješće zaštitara i čuvara može se sastaviti na poleđini radnog naloga.

IZGLED I PONAŠANJE KOD OBAVLJANJA POSLOVA PRIVATNE ZAŠTITE

Čuvari i zaštitari prigodom obavljanja poslova privatne zaštite trebaju uredno izgledati te se primjereno ponašati. Pod urednim izgledom podrazumijeva se da su odjeveni u propisanu i urednu odoru, ošišani, obrijani te psihički i tjelesno pripravnici za posao. Kada poslove privatne zaštite obavljaju u građanskoj odjeći, čuvari i zaštitari trebaju biti odjeveni u urednu i primjerenu poslovnu odjeću, primjerenu osobnim mogućnostima, ali kojom ne narušavaju osobni ugled i ugled tvrtke u kojoj su zaposleni i objekt koji štite.

Pod primjerenim ponašanjem podrazumijeva se kulturno i pristojno ophođenje prema suradnicima i nadređenima na radnom mjestu. Potrebno je razvijati suradničke i partnerske odnose te izbjegavati sukobe i druge oblike neprimjerenog ponašanja. Za vrijeme obavljanja poslova privatne zaštite ne smije se konzumirati alkohol niti druga opojna sredstva. Posebno se treba primjereno i kulturno ponašati u komunikaciji sa za-

poslenicima objekta koji se štiti i osobama koje dolaze ili ulaze u objekt kao stranke zbog ostvarivanja nekih osobnih interesa i prava. Obvezno im se obraćaju s „Vi“ i „Gospođo“ i „Gospodine“, tonom glasa koji je služben, ali nikako grub ili preglasan. Neprimjereno se osobama obraćati s „Ti“, „Hej“, „Stari“, „Pajdo“ i slično.

Ova pravila čuvari i zaštitari moraju obvezno poštovati, jer osobe koje ulaze u objekt, pogotovo stranke, često ne razlikuju tvrtku koja se štiti od tvrtke koja pruža usluge zaštite, tako da čuvari i zaštitari svojim izgledom i ponašanjem moraju čuvati ugled tvrtke čiji su zaposelnici, ali i tvrtke kojoj pružaju usluge zaštite.

Provjera identiteta osoba

Čuvari i zaštitari primjenjuju ovlast provjere identiteta kada je opravdana i, naravno, zakonski utemeljena, što znači da čuvari i zaštitari ne smiju provjeravati identitet osoba izvan okvira svojeg radnog mjesta, tj. unutar štićenog objekta ili osobe i oko njih⁴. Provjerom identiteta izvan svojeg radnog mjesta, čuvari i zaštitari izašli bi izvan okvira ovlasti sustava privatne zaštite i ušli bi u zonu ovlasti javne zaštite, tj. policije, što ne smiju. Čuvari i zaštitari provjerit će identitet osobe sukladno odredbama članka 32. Zakona o privatnoj zaštiti⁵.

Kad čuvari i zaštitari prigodom provjere identiteta posumnjaju u vjerodostojnost osobne iskaznice ili druge javne isprave s fotografijom (krivotvorena, istekao rok važenja, oštećena, neprepoznatljiva fotografija osobe), o tome će odmah obavijestiti policiju.

⁴ Članak 8. Zakona o privatnoj zaštiti.

⁵ Provjera identiteta osoba:

„Članak 32.

Prilikom obavljanja poslova tjelesne zaštite čuvar i zaštitar može provjeriti identitet osobe:

1. prilikom ulaska i izlaska iz štićenog objekta ili prostora,
2. koja se zatekne u prijevoznom sredstvu koje ulazi ili izlazi iz štićenog objekta ili prostora,
3. koja se zatekne na prostoru na kojem je privremeno ograničena sloboda kretanja,
4. koja se zatekne u izvršenju kaznenog djela ili prekršaja,
5. po zapovijedi policijskog službenika.

Provjera identiteta osobe provodi se uvidom u njenu osobnu iskaznicu ili uvidom u drugu javnu ispravu s fotografijom.“

Treba istaknuti da se čuvari i zaštitari u komunikaciji s osobama trebaju obvezno služiti hrvatskim književnim jezikom, poželjno je govoriti rečenice koje sadrže najviše 5-6 riječi i ne koristiti se previše stručnim ili pravnim izrazima jer to iritira građane. U razgovoru ne treba postavljati sugestivna i kaptiozna (obmanjujuća) pitanja. Sugestivna pitanja su takva u kojima se na neki način građanima sugerira kako trebaju odgovoriti („Je li NN imao kaput crne boje?“). Kaptiozna pitanja su vrlo neprimjerena jer se polazi od pretpostavke da je neka činjenica utvrđena iako nije. Treba prvenstveno postavljati otvorena pitanja (tko?, što?, gdje?... - tzv. „zlatna pitanja kriminalistike“).

Kada čuvar ili zaštitar od osobe dobije na uvid neki pravovaljani dokument za provjeru identiteta, i kada uvidom sazna podatke od osobe, u tom trenutku je on saznao nečije osobne podatke koji su zaštićeni zakonom i koji se smiju koristiti **samo** pod uvjetima propisanim zakonom⁶. To znači da čuvar ili zaštitar podatke od osobe smije zapisati i podnijeti izvješće o primjeni ovlasti, a nikako ne smije podatke zlorabljivati ili ih davati neovlaštenim osobama.

Osnovna sigurnosno-taktička pravila kod provjere identiteta osobe

Čuvari i zaštitari kod provođenja bilo koje svoje ovlasti trebaju pristupiti osobi propisno odjeveni, urednog izgleda, uredne i čiste odore, pozdraviti je te joj se obratiti ugodnim, ali odmjerenim i službenim glasom koji neće iritirati osobu. Vrlo je neprimjereno tijekom primjene ovlasti, a poglavito kada se obraćaju osobama, žvakati gumu za žvakanje, pušiti, konzumirati hranu, piće, držati čačalicu u ustima i slično.

Čuvar i zaštitar obraća se osobi i od nje traži na uvid osobne dokumente, ali istovremeno motri na osobu kako bi mogao u svakom trenutku reagirati na mogući napad osobe. Kada ovlast provode dva čuvara i zaštitara, tada, uz prethodni dogovor i podjelu uloga, jedan se obraća osobi i traži na uvid dokumente, dok drugi motri osobu zbog pravovremenog reagiranja u slučaju napada osobe.

Kod prethodnog dogovora i podjele uloga obično se izravno obraća osobi iskusniji čuvar ili zaštitar koji bolje poznaje borilačke vještine, odlučniji je u postupanju, ima razvijenije komunikacijske vještine (ovo nije pravilo nego preporuka).

Prilikom obraćanja osobi vrlo je važna tzv. *neverbalna komunikacija* ili „govor tijela“, a posebno treba obratiti pozornost i kontrolirati kretanje i držanje ruku jer ruke šalju neprijateljske, ali i obrambene poruke. Čuvari i zaštitari ne bi trebali:

- prekrižiti ruke na prsima ili iza leđa (takvim stavom šaljem agresivne poruke),
- pridržavati jednu ruku drugom rukom (poruka nesigurnosti, čak i straha); (*Cajner Mraović i sur., 2003.*).

Ruke trebaju biti opuštene uz tijelo ili ispred trbuha, šake ne smiju biti stisnute nego opuštene, a stopala trebaju biti blago razmaknuta u razini ramena.

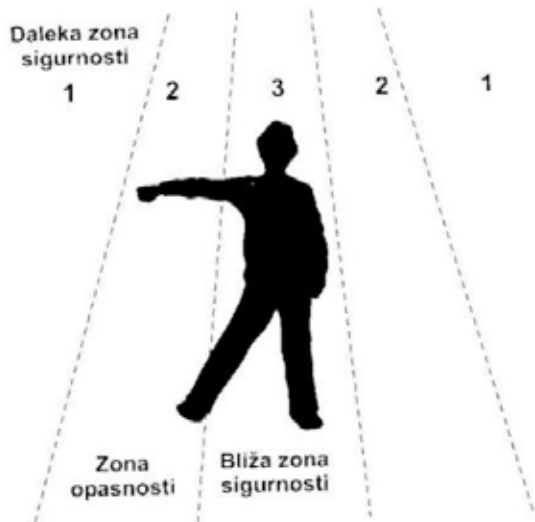
Kada se radi o provjeri identiteta osoba koje su pod utjecajem alkohola ili pokazuju bilo koju vrstu agresivnosti, čuvari ili zaštitari trebaju zauzeti poluzaštitni (poluborbena) položaj tijela (desni ili lijevi, ovisno na kojoj strani zaštitar nosi osobno naoružanje) koji omogućava bržu obrambenu reakciju čuvara ili zaštitara na način da ispruži dominantnu nogu s lagano opuštenim koljenima i polubočnim stavom u odnosu na osobu. Ako čuvar ili zaštitar može procijeniti dominantnu (jaču) stranu napadača (dešnjak ili ljevoruk), poželjno je da se postavi tako da je bliže napadaču s njegove slabije strane. Ne smije dopustiti osobi da se previše približi.

Kada provjeru identiteta obavljaju dva zaštitara, oni se taktički postavljaju u položaj tzv. „sigurnosnog trokuta“. To znači da čuvar ili zaštitar koji se obraća osobi i provodi ovlast staje ispred osobe na sigurnoj udaljenosti u kojoj ne može biti zahvaćen rukom, nogom ili predmetom koji osoba drži (to je tzv. „daleka zona sigurnosti“ – slika 1); (*Cajner Mraović i sur., 2003.*). Drugi čuvar ili zaštitar postavlja se na istoj udaljenosti lijevo ili desno od osobe pod kutom od cca 45°, a može zauzeti položaj i iza osobe, polulijevo ili poludesno, pa je uvijek u takvom položaju da u svakom trenutku vidi osobu te da može spriječiti

⁶ Članci 1., 5., 6. i 7. Zakona o zaštiti osobnih podataka.

napad. Kod provjere identiteta čuvari i zaštitari trebaju taktički iskoristiti svaku pogodnost koja im daje prednost u odnosu na osobu prema kojoj primjenjuju ovlast (fizičke zapreke, zidovi, sustavi tehničke zaštite).

Čuvari i zaštitari nikako ne smiju dopustiti da im osobe uđu u *zonu opasnosti* u kojoj policajac može biti tjelesno ili s nekim opasnim predmetom napadnut od osobe ili u tzv. *blisku zonu sigurnosti*, zonu izravnog tjelesnog kontakta, poglavito rukama, u kojoj osoba ne može teže ozlijediti čuvara ili zaštitara, ali mu može pokušati zadati udarac glavom, koljenom ili oteti oružje.

Slika 1. Zone sigurnosti
Figure 1. Security zones

Na slici 2 (Cajner Mraović i sur., 2003.) vidi se da osobe kojima čuvari ili zaštitari provjeravaju identitet trebaju biti u prostoru između društvene i javne zone.

Osoba kojoj se provjerava identitet treba uvijek imati ruke izvan džepova, po mogućnosti spuštene uz tijelo da se vide dlanovi, a isprave vadi jednom rukom, bez naglih pokreta, na što će je čuvari ili zaštitari upozoriti.

Intimna zona (15 - 46 cm)

Osobna zona (46 cm - 1,2m)

Društvena zona (1,2 - 3,6 m)

Javna zona (više od 3,6 m)

Slika 2. Komunikacijske zone
Figure 2. Communication zones

Nakon obavljene provjere identiteta, čuvari ili zaštitari vraćaju osobi isprave i zahvaljuju te je pitaju ima li kakvih primjedbi na njihovo postupanje. Ako osoba izjavi da ima primjedbe na njihovo postupanje, pitat će je o vrsti primjedbe, a o svemu će na prikladan način obavijestiti nadređenu osobu u svojoj tvrtki te sastaviti izvješće.

Davanje upozorenja i naredbi

Upozorenja i naredbe su vrlo česte i vrlo korisne ovlasti koje primjenjuju čuvari i zaštitari, jer se davanjem upozorenja djeluje preventivno prema osobama prije nastupanja nekog mogućeg sigurnosno štetnog događaja⁷. Čuvar ili zaštitar upozorit će osobu i ukazati joj da svojim ponašanjem, djelovanjem ili propuštanjem dužne radnje može dovesti u opasnost svoju sigurnost ili sigurnost druge osobe ili sigurnost imovine, narušiti javni red i mir ili ako se opravdano očekuje da bi ta osoba mogla počinuti ili izazvati drugu osobu da počinu kazneno djelo ili prekršaj. Tako će, na primjer, upozoriti osobu da pomakne vozilo koje je parkirala ispred ulaza u štice objekta ili na način kojim ugrožava sigurnost građana, koja ostavi predmet ili neku drugu napravu na mjestu i na način kojim se ugrožava sigurnost ljudi ili imovine. Upozorit će osobu koja je u vozilu parkiranim unutar štice objekta ili neposredno ispred objekta ostavila na vidljivom mjestu vrijedne predmete (fotoaparat, lisnicu, prijenosno računalo) koji mogu biti cilj provale u vozilo. Nepoštovanje upozorenja samo po sebi ne proizvodi izravne negativne učinke za osobe koje ga se ne drže.

⁷ Članak 33. Zakona o privatnoj zaštiti.

Zapovijed je energičniji zahtjev od upozorenja koje se upućuje osobi te uzrokuje i teže posljedice u slučaju nepostupanja po zapovijedi. Nakon izdavanja zapovijedi, zaštitar će upozoriti osobu koja nije postupila prema njoj da će uporabiti zakonom predviđeno sredstvo prisile. Čuvar je u takvoj situaciji obavezan zatražiti postupanje zaštitara ili policijskih službenika.

Izdat će zapovijed osobama koje ugrožavaju sigurnost štićenih osoba i imovine, štićenog objekta (postavljanjem eksplozivne naprave, izazivanjem oštećenja ili havarije postrojenja, ubojstvom ili pokušajem ubojstva, teškom tjelesnom ozljedom, prijetnjom) koje žele počinuti ili su počinile kazneno djelo ili prekršaj na štetu štićene osobe, objekta ili imovine zbog sprečavanja bijega i hvatanja počinitelja takvih protupravnih djela i osiguranja tragova tih djela koji mogu poslužiti kao dokaz u sudskom postupku. Također će izdati zapovijed osobama koje žele nasilno i neovlašteno (osobnim vozilom, teretnim vozilom, osobno) ući ili pristupiti na prostor ili objekt koji se štiti, potom zbog održavanja reda i uspostavljanja narušenog reda u objektu ili prostoru koji se štiti (nasilna osoba pod utjecajem alkohola ili opojnih droga) te sprečavanja i otklanjanja posljedica u slučaju opće opasnosti uzrokovane elementarnim nepogodama, epidemijama ili drugim oblicima ugrožavanja opće sigurnosti (požar, potres, poplava, bolest).

Upozorenja i zapovijedi trebaju biti jasne, kratke, provodljive i zakonite. Upozorenja i naredbe daju se usmeno (razglas, megafon), pisano (na displeju, monitoru), svjetlosnim ili zvučnim znakom ili signalom (sirena, zviždaljka) ili na drugi pogodan način te moraju biti:

- zakonite
- razumljive i
- kratke.

Zapovijedi moraju biti i stvarne, odnosno takve da ih oni prema kojima su upućene mogu obaviti.

Upozorenja se u pravilu izlažu blažim tonom glasa i ne moraju imati strogu formu, dok se zapovijedi u pravilu izdaju povišenim glasom i kratke su.

Pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava

Pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava čuvari i zaštitari poduzimaju prilikom ulaska i izlaska iz štićenog prostora⁸.

Čuvar i zaštitar ovlašteni su obavljati pregled osoba, predmeta koje osoba sa sobom nosi i prometnog sredstva kada je to nužno zbog pronalaska predmeta koji mogu biti predmet kaznenog djela ili prekršaja, koji su namijenjeni kao sredstvo za izvršenje kaznenog djela ili prekršaja ili predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u kaznenom ili prekršajnom postupku ili predmeta koji se mogu upotrijebiti za uništenje i oštećenje objekta koji se štiti (eksplozivna naprava) i predmeta podobnih za napad ili samoozljeđivanje (vatreno oružje, noževi, bokseri i slični predmeti). Pregledom osobe smatra se uvid u sadržaj odjeće i obuće.

Pregledom prometnog sredstva smatra se pregled svih otvorenih i zatvorenih prostora prometnog sredstva (putničke kabine, vrata, pretinci, blatobrani, prostor motora i prtljažnika) i predmeta koji se prevoze i dokumenata na osnovi kojih se predmeti provoze. Otvorenim i zatvorenim prostorima smatraju se oni prostori u vozilu koje vlasnik sam, dragovoljno, otvori i pokaže sadržaj prostora, bez uporabe posebnih znanja i alata.

Pregled predmeta koje osoba nosi sa sobom obuhvaća pregled predmeta koje su kod osobe (torbe, koferi, paketi, aktovke, kovrte) ili u njezinoj izravnoj blizini ili predmeta osobe po čijem se nalogu u njezinoj pratnji oni prevoze.

Pregled osoba mora obaviti osoba istog spola, osim slučajeva kada je nužno žurno pregledati osobe zbog oduzimanja oružja ili predmeta podobnih za napad.

Pregledi se obavljaju uporabom:

- ljudskih osjetila (vid, sluh, njuh, opip, miris)
- tehničkih pomagala (ručni detektori metala, metaldetektorska vrata, protočni RTG uređaji, ogledala za preglede podvozja vozila).

⁸ Članak 35. Zakona o privatnoj zaštiti.

Pregled se obavlja opipavanjem vanjske površine odjeće kojim se može općenito provjeriti nalazi li se nešto u unutarnjim dijelovima odjeće i na taj način provjerava sadržaj u koji se izravno ne zahvaća kao kada bi primjerice čuvar ili zaštitar stavio ruku u džep osobe. Stavljanjem ruke u džep osobe čuvar ili zaštitar ne bi obavili pregled nego **nezakonitu pretragu**.

Treba istaknuti da se pregledi svode na uvid u sadržaj odjeće i obuće u prvom redu osjetilom vida i opipa. Ovdje je vrlo bitna dragovoljnost i spremnost osobe da pokaže sadržaj odjeće, obuće, predmeta ili vozila. Ako osoba ne želi pokazati sadržaj odjeće, predmeta ili vozila, čuvari i zaštitari će zastati s primjenom ovlasti te će odmah pozvati i obavijestiti policiju.

Pozitivna određenja pregleda

Pregled osobe seže samo do vanjskih površina koje postoje u konkretnom slučaju, odnosno, odjeće, obuće, vanjskih proteza tjelesnih osjetila (slušni aparat, štap, naočale), stvari u fizičkoj detenciji osobe te pod istim uvjetima tijela životinje. Pomicanje pojedinih dijelova odjeće poput kravate ili marame predstavlja, također, pregled jednako kao i odmicanje remena, podizanje ovratnika ili razgrtanje nabora odjeće jer to nisu područja u kojima osoba ima zaštitu privatnosti.

Negativna određenja pregleda

Zaštitar i čuvar ne smiju:

- zaući ruku u džep odjeće pregledavane osobe – *nezakonita pretraga*
- iz unutrašnjosti odjeće vaditi van predmete – *nazakonita pretraga*
- skidati proteze unutar tijela (zubalo) – *smije samo stručna osoba - zubar*
- skidati proteze tjelesnih udova ili dijelova tijela – *smije samo stručna osoba - liječnik*
- odvajati kozmetičke proteze (perika, umjetne grudi) – *smije samo stručna osoba - liječnik*
- raskopčati odjevni predmet osobe podvrgnute pregledu – *nezakonita pretraga*

- skinuti s pregledavane osobe odjevni predmet ili obuću – *nezakonita pretraga*
- otvoriti ručnu prtljagu ili osobne stvari – *nezakonita pretraga*
- iz osobnih stvari ili ručne prtljage vaditi van stvari – *nezakonita pretraga*.

Čuvar ili zaštitar će prije obavljanja pregleda osobe, predmeta ili prometnog sredstva pozvati osobu da surađuje i omogući uvid u sadržaj predmeta, odnosno prometnog sredstva koje pregledava.

Pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava obustavit će čuvari i zaštitari kad se pregledom otkriju predmeti ili tragovi kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili drugi dokazi, ili je potrebno nasilno otvaranje ili rastavljanje predmeta pregleda. Čuvari i zaštitari će nakon obustave pregleda odmah obavijestiti policiju, izdati zapovijed osobi da ostane na mjestu događaja i po potrebi osigurati mjesto događaja.

Pregled prema svrsi može biti:

- pronalazak predmeta kaznenih djela ili prekršaja,
- preventivni sigurnosni pregled osobe:
 - neobvezna mjera čuvara i zaštitara (kod sumnje da osoba ima kod sebe oružje ili oruđe za napad)
 - obvezna mjera čuvara i zaštitara (pregled posjetitelja javnog okupljanja i dr.).

Čuvari ili zaštitari za pregled osobe izabiru ono mjesto koje:

- smanjuje mogućnost bijega pregledavane osobe,
- smanjuje mogućnost napada pregledavane osobe ili drugih građana na čuvaru ili zaštitare koji obavljaju pregled,
- ne dovodi u opasnost druge osobe,
- štiti dostojanstvo pregledavane osobe.

Pogodna su primjerice mjesta na kojima osobe nisu izložene pogledima, ali i druga mjesta kao što su kućne veže ili pothodnici kada u njima nema drugih osoba.

Redoslijed obavljanja pregleda

Pregled se obavlja od glave prema stopalima ovim redoslijedom:

- trup i ruke,
- međunožje,
- noge.

Iskustva policijskih službenika pokazuju da većina napadača drži predmete pogodne za napad oko pojasa, ispod pazuha, iza vrata, odnosno na dohvata ruke. Zbog toga pregled treba započeti od trupa i ruku.

Osoba se pregledava u stojećem položaju ili zidnom položaju. Čuvar ili zaštitar koji obavlja pregled upozorava osobu: "Gospodine/gospođo sad ćemo obaviti vaš osobni pregled/pregled prtljage/vozila, molim vas surađujte i nemojte pružati otpor jer ćemo primijeniti sredstva prisile i pozvati policiju." Od osobe se zatraži da sama pokaže sadržaj odjeće, džepova, a nakon toga se obavi pregled osobe vizualno, opipom i uz pomoć tehničkih uređaja. Po potrebi se daljnjim zapovijedima dovodi osobu u odgovarajući taktički nepovoljan položaj u odnosu na zaštitara: "Raširite noge što više možete, ruke stavite iza glave i isprepletite prste!" Zatim priđe osobi odostraga, prste jedne svoje ruke ugura između glave i isprepletjenih prstiju pregledavane osobe. Cilj je spriječiti osobu da iznenada razdvoji ruke i udari čuvara ili zaštitara rukom. To nije uporaba tjelesne snage niti se radi ni o kakvom zahvatu. Poželjno je da čuvar ili zaštitar gurne svoje koljeno iza koljena pregledavane osobe i tako je dodatno izbaciti iz ravnoteže. Pritom ne smije osobu udarati po nogama da više raširi noge.

Čuvar ili zaštitar predmete pogodne za napad pronađene kod pregledavane osobe oduzima i odlaže iza sebe ili dodaje drugom čuvaru ili zaštitaru tako da ih pregledavana osoba ne može dohvatiti. Ako osoba ima ručnu prtljagu, prvo se pregledava osoba, a onda prtljaga. Razlog je jednostavan; prtljaga nas ne može napasti, a osoba može.

Pregled ručne prtljage - primjer

Osoba se odvede na stranu i zapovijedi joj se da otvori torbu i pokaže sadržaj. Ako to nije dovoljno, zapovijedi joj se da sama iz torbe izvadi van neke ili sve predmete. Čuvar ili zaštitar ne prekapa po torbi, ne vadi stvari van iz torbe, ne otvara torbu, nego vizualno pregledava njezin sadržaj. Eventualno uzme torbu u ruke da osjeti koliko je teška, bi li mogla imati dvostruko dno ili skrivenih mjesta, džepića. Podrazumijeva se da pregledavana osoba izvršava zapovijedi zaštitara jer se inače pregled ne bi mogao obaviti. Ako osoba odbije otvoriti torbu, ona se može pregledati tehničkim uređajima. Kada uređaj signalizira da se u torbi nalazi droga, eksploziv, oružje i slično, a osoba i dalje odbija otvoriti torbu, pregled je završen i odmah se poziva policija.

Važno je istaknuti situacije kada osoba odbije pregled, što može izazvati dvije posljedice koje ovise ulazi li osoba u štice prostora ili objekt, ili izlazi iz njega.

Ako osoba ulazi u štice prostora ili objekt i odbije pregled, čuvar ili zaštitar neće joj dopustiti ulazak. Odbije li osoba pregled prigodom izlaska iz štice prostora ili objekta, čuvar ili zaštitar će pozvati policiju.

ZAKLJUČAK

Provjera identiteta osoba, davanje upozorenja i zapovijedi te pregledi osoba, predmeta i prometnih sredstava su ovlasti kojima čuvari i zaštitari ostvaruju svoje najvažnije zadatke kod obavljanja poslova privatne zaštite. Poznavati zakonske temelje ovlasti, ali isto tako i taktiku provođenja ovlasti preduvjet je za kvalitetno, djelotvorno i profesionalno obavljanje poslova privatne zaštite, odnosno tjelesne zaštite štice prostora, objekata i prostora. Dobro osposobljeni i uvježbani čuvari i zaštitari ulijevaju povjerenje i pružaju spokoj štice osobama i osobama u štice objektima i prostorima, a njihovi poslodavci nemaju problema prigodom pronalaska poslova na tržištu privatne zaštite. Ovaj članak pridonijet će boljoj osposobljenosti čuvara i zaštitara te boljem razumijevanju ove teme.

LITERATURA

Cajner Mraović, I. i sur.: *Policijski priručnik*, MUP RH, Zagreb, 2003.

Damjanović, F., Širec, D., Delišimunović, D., Klarić, D., Stolnik, D., Orlović, T.: *Priručnik za izobrazbu i stručni ispit zaštitara i zaštitara-tehničara*, Dvotočka, Zagreb, 2005.

Karas, Ž.: *Nezakoniti dokazi*, Laserplus, Zagreb, 2006.

Pravilnik o uvjetima i načinu provedbe tjelesne zaštite, N.N., br. 45/04.

Veić, P., Nađ, I.: *Zakon o privatnoj zaštiti s komentarom*, Žagar, Rijeka, 2005.

Veić, P.: *Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti*, MUP RH, Zagreb, 2000.

Zakon o kaznenom postupku, N.N., br. 76/09.

Zakon o privatnoj zaštiti, N.N., br. 68/03., 31/10., 139/10.

Zakon o zaštiti osobnih podataka, N.N., br. 103/03.

AUTHORITY OF PERSONS PERFORMING PRIVATE PROTECTION DUTIES

SUMMARY: The most frequent and most important authority persons in private protection and security and personal body guard duty exercise includes identification of persons, issuing warnings and commands and search of persons, property and vehicles. These can be termed as fundamental authority of the persons performing private protection and security duties. Identification of persons is most commonly the first step in carrying out the other authorized actions. Checking the identity of persons is required for submission of written reports and forms covering an authorized action, in reports on the application of authorization, in reports on the use of force, etc.

By giving warning, security guards and other security staff indicate to a person the risk of causing by their behaviour, action or omission to act, a threat to themselves, to others or to property, or disturbance of public order. Warnings are given when it is justified to assume that a person might commit or entice another person to commit a criminal act or misdemeanour. After an issued command, a person is obliged to submit to the guard or other security staff and to act according to the command.

Search of persons, property and vehicles is carried out, first of all, as a security measure by which security staff avert dangers from themselves, from other persons or from protected objects and as a measure to locate items that may be subject of criminal action or misdemeanour, those intended as means of carrying out a criminal act or misdemeanour, or to find items that may be used as evidence in court proceedings.

Key words: *person, authority, identity, check, search, warning, command*

Professional paper

Received: 2011-05-10

Accepted: 2012-01-03